

Selvitys suurimmista juridisista esteistä avoimelle tietelle Suomessa

Fakta Julkaistu 18.10.2016 klo 12:45 Kirjoittaja Tommi Kutilainen

ATT-hankkeen Oikeuksien hallinta -työryhmä julkaisi selvityksensä suurimmista juridisista esteistä avoimelle tietelle 17.10. Tarkastelun kohteena olivat tiedonlouhintaa ja rinnakkaistallentamista rajoittava tekijänoikeuslaki sekä tietosuojalainsäädäntö. Selvitys kuvaa keskeiset ongelmat, muutostarpeen sekä ehdotukset ongelmanratkaisuun.

Japanin, Ison-Britannian ja Irlannin tekijänoikeuslainsäädännössä on erityisiä rajoitussäännöksiä, jotka sallivat tiedonlouhinnan. Vastaavanlaista sääntelyä voisi harkita myös Suomessa ja EU:ssa meneillään olevan tekijänoikeuslainsäädännön uudistuksen yhteydessä Suomen tulisi edistää mahdollisuuksia tiedonlouhintaan.

Rinnakkaistallentamisessa keskeinen ongelma on kustantajien ja tutkimusrahoittajien välisten vaatimusten ristiriita. Rahoittajat edellyttävät yhä enemmän julkaisujen avointa saatavuutta viimeistään asettamassaan määräajassa. Kustantajat puolestaan eivät yleensä salli rinnakkaistallentamista näissä määräajoissa.

Saksassa ja Hollannissa on muutettu tekijänoikeuslakia siten, että rinnakkaistallentaminen on mahdollista ilman korvausta määräajan jälkeen. Ranskassa valmistellaan samankaltaista säädöstä. Vastaavanlaista sääntelyä voisi harkita myös Suomessa, jotta esim. tutkimusrahoittajien ehtoja voidaan varmasti noudattaa ilman merkittäviä lisäkustannuksia korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille.

Kuva: Studio curve (Flickr) CC-BY-NC-ND

Tietosuoja on tekijänoikeuden ohella keskeinen haaste tutkimustiedon avoimelle hyödyntämiselle. Avoimen tieteen näkökulmasta EU:n uusi tietosuoja-asetus sisältää osin vastakkaisia arvoja ja ongelmakohtia. Asetustekstissä painotetaan sananvapauden ja tiedon vapaan liikkuvuuden merkitystä ja toisaalta koko tietosuojauudistuksen tavoitteena on korostaa jokaisen yksilön mahdollisuuksia päättää itseään koskevan datan käytöstä. Asetuksessa on kohtia, joista jäsenmaat voivat kansallisesti päättää erikseen, ja tämän selvityksen yhtenä tavoitteena on selvittää kansallinen liikkumavara.

Kansallisessa lainsäädännössä pitäisi etsiä ratkaisuja, jotka mahdollistavat aineistojen jatkokäytön tutkimuksessa ilman tarpeetonta pseudonymisointia ja anonymisointia, jotka vaikeuttavat aineiston jatkokäyttöä tutkimuksessa ja historiallisessa arkistoinnissa. Tutkimuksen tekeminen edellyttää, että muistiorganisaatiot ja tutkimusinfra toimivat saumattomana kokonaisuutena ja kansallisen tietosuojalainsäädännön on mahdollistettava tämä.

Oikeuksien hallinta -työryhmän puheenjohtajana toimii tekijänoikeusneuvos Viveca Still (OKM).